

ИВАН ВАЗОВ - „ЕДНА БЪЛГАРКА“

ДЪЛГЪТ СРЕЩУ ЕГОИЗМА

СЪЧИНЕНИЕ РАЗСЪЖДЕНИЕ ВЪРХУ ТРЕТИ ЕПИЗОД

Разказът на Иван Вазов „Една българка“ разкрива нравствената същност на жена от епохата на Възраждането и чрез нейното поведение утвърждава християнските и общочовешки ценности. Главната героиня е възплъщение на авторския идеал за възвишена душевност. Трети епизод на творбата представя сблъсък на две житейски позиции през съдбовната 1876 година.

Илийца е поела грижата за спасението на два живота - на болното си внуче и на един непознат четник. Да стори добро е осъзнато от старата жена като християнски и чо-вешки дълг. В името на избавлението „бедната челопеченка“ е забравила себе си, готова е на всичко за чуждия живот. В разказа са противопоставени всеотдайността и жертвоготовността на една селянка и себичността, егоизмът на един калугер - безбожник, забравил християнската си мисия.

Краткото пейзажно описание в началото на епизода разкрива атмосферата на тайнственост и враждебност и загатва за тревогите на баба Илийца. Метафоричните словосъчетания, експресивните епитети: „тайното си було“, „тъмното небе“, „мрачни и намусени“, „глух и пустинен“, внушават скрита заплаха и за враждебност. Опасно е за сама жена да прекосява пътищата, кръстосани от потерите, но Вазовата героиня няма друг избор, защото е приела избавлението на бунтовника за свой нравствен дълг и с майчина всеотдайност иска да спаси внучето си. Селянката се надява да намери помощ в светата обител и със съдействието на игумена да изпроси милосърдието на Божията майка. Пестеливото описание на художествената среда: „Спеше и манастирът, глух и пустинен“ изразява, че храмът на християнската милост и на Божието спасение ще остане „глух“ за човешката болка и тревогата на старата жена. Черепишкият манастир се е превърнал в обител на робския страх и егоизма - заради отец Евтимий, който олицетворява падението на българина.

Трета част на Вазовата творба противопоставя житейския избор на двама българи през размирното и страшно време на бунта, когато рязко се разделят характерите. Баба Илийца е жертвоготовна жена, която таи безпределна вяра в Божията сила и е убедена, че трябва да изпълни своя дълг на християнка и българка - да помогне на изпадналия в беда. Отецът е завладян от робски страх. Мисли егоистично единствено за собственото си спасение, забравил е мисията си.

Още началното портретно описание принизява образа на калугера - събуденият посред нощ е „по потури, без калимявка“. Евтимий се бои и от турците, и от „ония“. В съзнанието на монаха поробителите и бунтовниците са равнопоставени като врагове на манастира. Основателен е страхът на отца, защото в страшните времена на робство християнските храмове много пъти са опожарявани и разграбвани. Но в стремежа си да оцелее, Евтимий е забравил, че дълг на истинския Божи служител е да посреща изпитанията заедно с народа си.

В трета част на разказа рязко е противопоставено поведението на жената с робското смирение на съвременниците, на бунтовниците с реакциите на обитателите на манастира. Противопоставена е истинската вяра с лицемерното служене на християнската идея. Милосърдието на Божията майка е само за родолюбивите чеда на родината, според „хуманните“ разсъждения на калугера и ратая, но не и за „ония“ бунтовници, „някои“ от които носят беди за смирената рая. Ратаят и калугерът от Черепишкия манастир в своя страх са изгубили всякаква сетивност и не могат да повярват, че навън - в това страшно време - има само една жена. В тяхното съзнание баба Илийца е окачествена още в самото начало като част от света на силните и на смелите. Това още повече извисява нравствения облик на жената, дръзнала да се противопостави на ограниченията на робското време. А

всъщност нейното всеотдайно сърце определя пътя ѝ, мисията ѝ на спасителка, търсеща доброто там, където то отдавна е престанало да бъде мерило за човешко достойнство. Бедната челопеченка е преодоляла страха, за да спаси два живота, за да избави изпадналия в беда. Но зад заключената порта тя преживява най-голямата си драма на майка и българка. Тук Вазов противопоставя всеотдайния стремеж на селянката да стори добро на егоистичното желание на недостойния отец Евтимий да запази себе си.

В разказа, в различен контекст, баба Илийца два пъти е наречена „луда“. Но нейната „лудост“ е синоним на възвишена душевност, осъзнат християнски и човешки дълг, на неподозирана нравственост и истинска самопожертвувателност. А Евтимий е пред-пазливият, проявява благоразумие, но това е позорният избор на роба по дух.

Срещата между двамата герои разкрива морала на човека на дълга и вярата и на он-зи, който не познава силата на вярата и измеренията на човешкото състрадание. Цялото поведение на отец Евтимий е доказателство за безнравственост и жестокост, за човешка низост и коравосърдечие. Калугерът егоистично отказва да изпълни молитвената служба. Посреща загрижената жена не с благословия, а с проклятие - знак, че монахът не е способен да осъзнае дължността си, мисията си на Божии служители. Пред загрижената жена отецът безсърдечно отбелязва: „ Та то е умряло!“ Евтимий не вярва в силата на Бога. На неговото безверие се противопоставя безграничната вяра на баба Илийца: „ Ти няма нищо да направиш, Господ може всичко.“

Отецът скланя да изпълни богослужението, но молитвата му звучи сякаш светотатствено. Калугерът е неспособен да прикрие страха си, не може да изпълни посланието на своето име, а Евтимий означава „благороден, с добро сърце“.

Старата жена разбира, че съдбата я е срещнала с един безбожник и егоист, ала селянката осъзнава също, че е длъжна поне да опита да помогне на четника, да изпълни своя християнски дълг: „Има нещо да ти обадя. Нали сме християни.“

Челопеченката се уповава на Божията милост за спасението на два човешки живота. Ала бездуховният отец е неспособен да поеме отговорност. Той не прикрива страха си и не се опитва да подкрепи селянката, не ѝ вдъхва кураж и духовна сила, а я разколебава да сподели тайната си и ясно показва, че не желае да поема рискове: „Какво ще обаждаш и какви християни?“ Монахът от светата обител категорично се отрича от вярата си - онази сила, която крепи българина в години на робска участ. Той е роб по рождение и дух, непознаващ светостта на изповедта и на родолюбивата тайна. Психологическите детайли разкриват неувереността, но и желанието на Илийца да получи някаква помощ от безбожния отец. Старата жена се надява калугерът да осъзнае мисията си не само на християнин, но и на българин. Все пак челопеченката се опитва да разкаже за бунтовника, да измоли помощ за него: „И тя доби още по-тайнствен вид...“ Ала егоистичният Евтимий не желае да има нещо общо с „ония“, да поеме отговорност за спасението на един човешки живот, да изложи себе си на опасност, неспособен е да изпълни дълга си: „Страх и гняв се изобразиха по лицето на намръщения монах.“ Калугерът мисли единствено за себе си. Егоизмът му е преобразил манастира в обител на робски страх и неподозирана себичност. Селянката, усетила с болка, че няма да получи помощ, осъзнава, че трябва да изпълни сама мисията си. Твърдо е решението на жената, поела дълга си без колебание и страх: „Ами аз няма да ношувам тука...“.

Старата селянка е смела и жертвоготовна в желанието си да спаси изпадналия в беда родолюбив син, забравя себе си и в определен момент пренебрегва дори най-милото си - умиращото внуче. Илийца си тръгва от Божия храм, защото там не е намерила разбиране и подкрепа. Жената сама ще извърви пътя към доброто.

Ситуацията на раздялата е трагикомична. Монахът се колебае между страха си дали да отвори отново портата, или да остави жената в манастира. Тя вече е реална заплаха за мира и спокойствието на Божия храм, осквернен не от

състрадателната жена, а от антихриста, в какъвто се е превърнал калугерът. Евтимий не може да осъзнае желанието на челопеченката да помогне, не разбира стремежа ѝ към доброто, напълно съответстващо на нормите на християнството. Себичният калугер съобразява, преценява и егоистично решава: „Не, по-добре да се очисти оттука, да я няма тука.“ По-важна е неговата безопасност от спасяването на един човешки живот. Манастирът се е превърнал в крепост на робския страх, на егоизма и лицемерието, противопоставени в творбата на искрената саможертва и всеотдайност на баба Илийца да изпълни дълга си на християнка и българка. Щом като манастирът остава „глух“ за тревогите и молбата на старата жена, челопеченката ще продължи пътя си сама. В разказа душата на българката се превръща в храм на доброто. Селянката изпълнява посланието на своето име, което означава „Бог е силата ми“.

В трети епизод на разказа „Една българка“ е представен сблъсъкът на две житейски позиции през съдбовната за българина 1876 г., противопоставени са съзнанието за родов и човешки дълг и егоистичното желание за собствено спасение. Вазов извисява образа на българката, носителка на вяра и духовност в националното ни битие.

Тази тема бе зададена на конкурсния изпит за кандидатстване след 7клас - 2001 год.